

A DÉL-ALFÖLD GAZDASÁGI FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOSÁGAI NAPJAINKBAN

Írta: MOHOLI KÁROLY

Az ország összterületének 19,6%-át (18 180 km²), lakosságának 14,4%-át (1 458 000) kitevő Dél-Alföld a legutóbbi időkig olyan döntő mezőgazdasági jellegű terület volt, ahol még a II. ötéves terv időszakában is a keresők több, mint 50%-a a mezőgazdaságban tevékenykedett. A fontos szerepet betöltő élelmiszer- és textilipar, valamint az egyéb iparágak összefoglalkoztatottsága viszont nem érte el a 20%-ot.

Népgazdaságunk rohamos fejlődésével azonban az egész terület gazdasági szerkezete megváltozik és tanúi vagyunk annak a nagy átalakulásnak, amely a Dél-Alföldet is a sokoldalú gazdálkodás színterévé teszi.

A népesség és településviszonyok általános képe a Dél-Alföldön

A történelmi fejlődés folyamán a népesség és településviszonyok kialakulásában a termelőerők területi elhelyezkedése volt a legjelentősebb hatóerő. A közelmúlt évtizedeiben azonban már egyre jobban érvényesültek a gazdasági jellegű hatások, és ma is ezek jelentik a legnagyobb szervező erőt. *Főként az ipari munkahelyek létesítése eredményez nagyarányú népességáramlást, melyet a települések szerkezeti változása követ.*

Az utóbbi jelenségek erőteljesen jelentkeznek a Dél-Alföld nagyobb városaiban, elsősorban Szegeden, Kecskeméten, Békéscsabán, de jól kimutathatók a 20—50 ezres városkategóriákban is. A Dél-Alföld sajátos helyzetéből adódóan azonban a koncentrálnálási folyamat jóval az országos átlag alatt marad. Csak egyedül a 100 ezres városok fejlődési arányában mutat Szeged (1960—1968 között) országos átlag (17,5%) feletti 21%-os értéket. Az 50—100 ezres városok csoportjában a gyorsan fejlődő Kecskemét 15%-ot, míg Békéscsaba csak 8%-ot ért el, szemben az országos 23%-kal [1].

A fentiekhez hozzátartozik annak értékelése is, hogy a Dél-Alföld gazdasági fejlesztésének üteme az országos szint alatt maradt, ezért Békés és Bács-Kiskun megyék népessége 1949 óta csökkent, míg Csongrád alig emelkedett [1].

A népesség számának változása (100 fő)

Megye	1949	1960	1968
Bács-Kiskun	589	586	563
Békés	472	468	438
Csongrád	429	434	441

A 20—50 ezres városok kategóriájában csak Baja emelhető ki, ahol az erős iparfejlesztés hatására az országos átlag (10,9%) feletti 13,3%-os emelkedés követ-

kezett be [2]. Ezzel szemben a többi város fejlődése az országos átlag alatti, sőt Makó lakossága az 1949-es szint alatt maradt.

A városok népességszámának csekély mértékű emelkedése elsősorban az 1949—60 között fennállt kedvezőtlen gazdaságpolitika következménye volt. Míg országos viszonylatban az ipartelepítés a városok lélekszámát emelte, addig a Dél-Alföldön éppen az ipar hiánya miatt több helyen visszaesés következett be, és ugyanezen időben a községek lakossága is alig emelkedett. A kedvezőtlen helyzetet még tovább súlyosbították a gyorsan kialakult mezőgazdasági nagyüzemek, ahol megfelelő munkahelyet biztosítani nem tudtak, ezért a legértékesebb fiatal munkaerők jelentős része elvándorolt.

Csak a II. öt éves terv időszaka teremtett kedvezőbb feltételeket a városiasodás folyamatában, melynek során Szeged, Kecskemét és még néhány város erősebben fejlődött, de ugyanakkor a községek nagyobb részében határozott csökkenés következett be.

Ma a Dél-Alföld településhálózatára jellemző, hogy a városok szerepe mindinkább megerősödik és irányító hatásuk egyre jobban érvényesül. Ipartelepítéssel való ellátásuk növekszik, folyamatosan változnak, de viszonylagos stabilitásuk mégis jóval erősebb, mint a községeké. A fejlődés jelenlegi időszakában a városok településhálózatának további alakulását, szerkezeti felépítését igen erősen befolyásolják a mezőgazdasági jellegű községek.

Ezek fejlődésében főként az utóbbi két évtizedben nagy különbségek keletkeztek. A sokoldalú hatások nem egyformán érvényesültek a nagyobb történelmi múlttal rendelkezők és az 1950. évi közigazgatási reform óta létrejött települések között. Bács-Kiskunban elsősorban a régebben kialakult községek, mint Jánoshalma, Kiskőrös, Soltvadkert, Hajós, Császártöltés, Felsőszentiván, Tiszakécske értek el jelentős fejlődést.

Csongrád megyében Szeged közvetlen vonzáskörébe tartozók (Szőreg, Tápé, Szatymaz) mellett az 1950-ben alakult Mórahalom, valamint Székkutas főként a zárt települések kialakulásában ért el nagy eredményt.

Békésben főként a körzeti jelentőségű nagyfalvak (mint Mezőberény, Sarkad, Vésztő, Dévaványa, Gyoma, Tótkomlós, Mezőhegyes, Battonya) átalakulása jelentős, de az új községek fejlődési üteme az előbbiekhöz viszonyítva elmaradt, inkább a majorsági jelleg konzerválódott [3].

A települések szerkezeti változásainak követéséhez feltétlenül szükséges a tanyástelepülések továbbfejlődésének ismerete. A három megye területén az eltérő mezőgazdasági termelési mód következtében erős differenciálódás van és a jelenlegi állapot elsősorban a mezőgazdasági termelési mód településformáló hatása következtében alakult ki. Ennek a Duna—Tisza köze homokterületein a sűrű tanyástelepülés, míg a tiszántúli részeken a jóval ritkább elhelyezkedés a jellemzője. Míg az előbbi területen a szőlő és gyümölcsstermesztéssel kapcsolatban a jelenlegi állapot a közeljövőben is fennáll és a tanyák száma alig fog változni, addig a Tiszántúlon a nagyüzemi növénytermesztést és állattenyésztést a tanyák zöme akadályozza, ezért nagyobb arányú csökkenésük várható.

A különböző mezőgazdasági termelésű területeken elhelyezkedő tanyák változása, az elköltözések, erősen befolyásolják a községek fejlődését. Ezzel kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy az 1968-as reprezentatív felmérések azt mutatták, hogy a homokterületeken a lakosság több mint 80%-a továbbra is a tanyán kíván maradni, míg Tiszántúlon jóval kevesebben (Nagymágocson 61%, Székkutason 52%, Mindszenten 52%, Derekegyházán 28%) kivételt csak Cserebökény képez, ahol az arány a Duna—Tisza közéhez hasonló [1].

A kétféle termelési módból következik, hogy a homokterületeken a mezőgazdasági termelésben foglalkoztatottak vagy maradnak a tanyákon, vagy zárt településekbe költöznek át. Ez utóbbiak irányába hat a tanyai lakások rossz állaga, a belvizekre való érzékenység, a közművekkel való ellátás nehézsége [4].

Ezzel szemben Tiszántúli tanyai településeken élő dolgozói körében a mezőgazdasági termelésben maradóknak számára mind nagyobb mértékben szükségessé válik a külterületi lakott helyek létesítése. Az utóbbi esetben döntő szerepet játszik a munkaerő helyben vagy a munkahely közelében való telepítése.

A településhálózat fejlesztésénél feltétlenül számolni kell a mezőgazdaság ma még erősen mozgásban levő helyzetével. Ismeretes, hogy Bács-Kiskun megye lakosságának 32%-a, Csongrádnak 35%-a, míg Békés 19%-a ma is a külterületeken él (országos átlag 8%). Ebből következik, hogy a zárt településbe való költözés még hosszú időt vesz igénybe. Az átköltözés azonban szoros kapcsolatban kell, hogy álljon a mezőgazdaság fejlődésével. Vagyis az átköltözés üteme olyan legyen, hogy egyrészt biztosítsa a mezőgazdaság folyamatos munkaerő szükségletét, másrészt az új települések megfelelő foglalkoztatottságot nyújtsanak és a családi házak építésével a kellő átmenet feltételeit adják [5].

A mezőgazdasági termelési technológia korszerűsítése még lassú, ezért a felszabaduló munkaerő hatása kevésbé érezhető. A távlatban azonban számolni kell, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatott részarány, amely ma Bács-Kiskunban (136 153) 47,9%, Csongrádban (88 100) 39,5%, Békésben (105 507) 51,1%, fokozatosan csökken [1]. A felszabaduló munkaerőnek azonban csak egy része nyer az iparban elhelyezkedést. Jelentős hányada a különböző szolgáltató ágakba kerül és főként a nagyobb városokban eredményez szerkezeti változást.

Az egyre nagyobb mértékben érvényesülő munkaidő csökkenés jelentős kihatással lesz azon intézmények fejlesztésére, melyek a dolgozók szabad idejének lekötését biztosítják. A lakosság életkorának emelkedésével pedig nő az eltartottak aránya és ennek megfelelően a meglévő közintézmények kiszélesítése válik szükségessé.

Az általános fejlesztés egyik fontos tényezője annak megállapítása, hogy a települések differenciáltságának figyelembevételével, milyen település nagyságok kialakítását tartják célszerűnek és ennek megfelelően hogyan biztosítják a megfelelő közintézményeket.

Az Alföldre vonatkozólag már korábban is történtek utalások annak megállapítására, hogy milyen kiterjedésű és népességű települések biztosítanak optimális lehetőségeket a mezőgazdasági termeléshez. A célkitűzések azonban kevés realitást foglaltak magukban és a mezőgazdaság szocialista átszervezésével sajátos fejlődés bontakozott ki, amely főként a kisebb lélekszámú településekre van kihatással. A mezőgazdasági termelés és a község fejlődésének kapcsolata szükségessé tenné a termelő üzemek területi összefüggésének és távlati fejlesztésének a közigazgatási határokkal való koordinálását.

Az optimális hatósugarú mezőgazdasági települések kialakítására nem került sor. Ezek helyett a helyi szükségletek, a már meglévő és időközben kibontakozó külterületi lakott helyek számát növelték. A tanyák helyett egyre nagyobb arányokban épültek üzemi célt szolgáló lakótelepek, sajátos majorságok. A Dél-Alföldön 1968-ban került sor annak felmérésére, hogy a már kialakult külterületi lakott helyek mennyiben szolgálják a mezőgazdasági termelést, esetleg egyéb feladatokat, fenntartásukra, megerősítésükre milyen mértékű igény mutatkozik.

Megállapítást nyertek a fejlesztendő külterületi lakott helyek, az üzemi célt szolgáló lakótelepek, továbbá az üzemi készenléti szolgálati lakótelepek. Az utóbbiak

olyan külterületi lakott helyek, ahol a lakások az üzemi igények által támasztott mértékig üzemi beruházásokból létesülnek.

Az igényeknek megfelelően differenciált lakótelepek átmenetet képeznek a tanya és a gazdaságosan üzemeltethető községek között. Ezek lakói kizárólag a nagyüzemi mezőgazdasági termelést biztosítják, ezért fejlesztésük szükségszerű.

A mezőgazdasági termelés általános helyzete

A mezőgazdasági termelést a közelmúlt éveiben jelentős szerkezeti változások érték és ez a megindult folyamat jellemzi az új időszakot is.

Megyéenként ugyan lényeges eltérések vannak, de a folyamatok végrehajtásában az egész területen a közgazdasági szabályozó tényezők fokozott érvényre juttatása jellemző. Ennek megfelelően a szerkezeti változások a mezőgazdaság különböző ágaiban eltérően valósulnak meg. Pl. Bács-Kiskun megyében 30 ezer kh eddig rozstermesztésre használt gyenge homokterületet juhlegelővé alakítanak át, míg az eddig nem hasznosított 26 ezer kh-on homoki erdőt létesítenek. Csongrád megyében ugyancsak a gyenge szántóterületből 7 ezer holdat erdősítenek, míg 5 ezer kh-on réttelépítés válik szükségessé. Békésben több mint 20 ezer kh gyenge minőségű szikes szántót legelővé minősítenek vissza.

A szántóföldi növénytermesztés vetésszerkezete az elmúlt évtizedben keveset változott, de az élelmiszertermelés és az állatállomány takarmányszükségletének biztosítása lényegesebb módosítást igényel. Elsősorban a legfontosabb szerepet betöltő kenyérgabona-félék területét csökkentik. Míg az elmúlt évtizedben fokozatosan csökkent a rozs és kismértékben emelkedett a búza aránya, addig az új időszakban vetésterületének további növelése már nem szükséges, mert az intenzív fajták elterjesztésével a fokozott műtrágyafelhasználással, a komplex gépesítés megvalósításával lényegesen emelkedik az átlagtermés. A ráfizetéses rozstermesztés további fenntartása semmiképpen sem indokolt, mert nagymértékben rontja éppen a leggyengébb területen gazdálkodó termelősövetkezetek egyébként sem magas színvonalú gazdálkodását. A területcsökkentéssel párhuzamos termés-átlagemelkedés viszont Csongrád és Békés megyékben továbbra is 25, ill. 40%-kal haladja meg a belső fogyasztást.

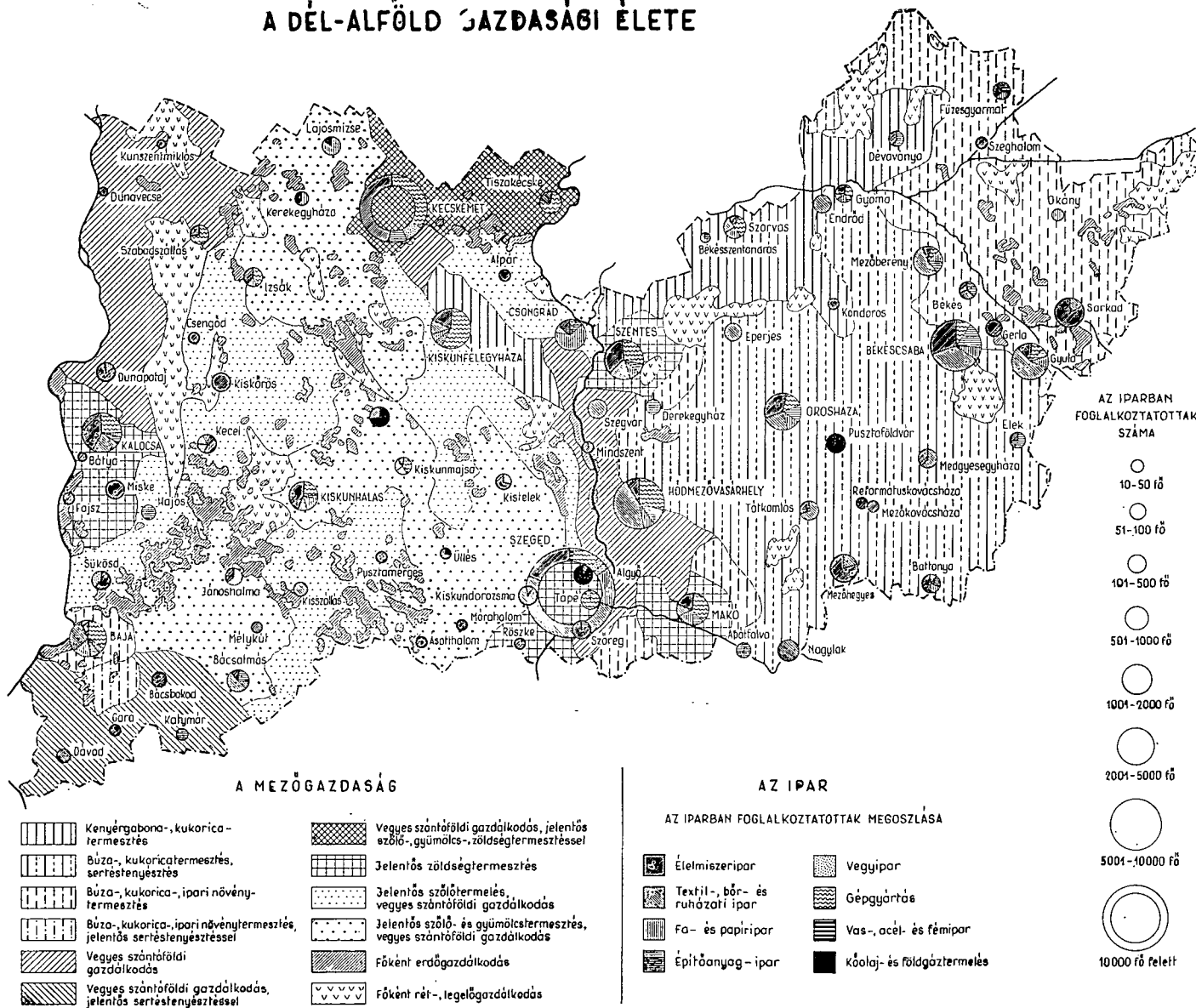
Az ipari növények vetésterületi csökkenését főként a cukorrépa vonatkozásában a termésátlagok lényeges emelkedése messzemenően ellensúlyozza. A rostkender vetésterületi növekedését viszont magasfokú gépesítéssel elérhető kedvező jövedelmezőség segíti elő.

A Duna—Tisza köze homokterületeire jellemző szőlő- és gyümölcsstermesztés elterjedése elsősorban a homokhasznosítással volt kapcsolatos. Kibontakozásának kezdeti időszakában és később is munkaigényességénél fogva nagyszámú kézi munkaerő számára biztosított kielégítő jövedelmet.

A homokterületek szőlő- és gyümölcsstermesztéssel való hasznosítása nagymértékben járult hozzá a sajátos tanyatelepülések kialakulásához, majd a továbbfejlődéséhez. Meg kell azonban említeni, hogy a jellegzetes homokterületek azon részén sem vált mindenütt egyértelműen vezető ágazattá, ahol egyébként országos hírnevet is elért (Helvécia, Izsák, Kiskőrös, Soltvadkert, Pusztamérges, Szatymaz, Csongrád). A homokterületeken gazdálkodó nagyüzemekben sem lett a gazdasági megerősödés alapjává, sőt rendkívüli munkaigényessége, magas termelési költsége következtében kevésbé gazdaságos ágak közé került.

Problémáinak alapos mérlegelése azonban a továbbiakban is fontos feladat. Bács-Kiskun megyében, ahol a mezőgazdaságilag művelt terület (1 135 000 kh)

A DÉL-ALFÖLD GAZDASÁGI ÉLETE

1. ábra

14,1%-át foglalja el a szőlő (115 000 kh) és gyümölcsös (45 000 kh), jelentősége jóval nagyobb mint Csongrádban, ahol a fentieknek megfelelő arány csak 5,5% (a szőlő 18 346 kh, a gyümölcsös 13 775 kh). Egyformán jelentkezik azonban mindkét terület a tárolási és feldolgozási nehézségeivel, a világpiacon kevésbé hatékony termékeivel. Következésképpen gyors ütemben csökken a korszerűtlen kisüzemi jellegű, sok kézimunkát igénylő szőlők kiterjedése.

Hosszú ideig csaknem általánosan elfogadott álláspont volt a szőlők és gyümölcsösök gyenge homokterületeken való feltétlen növelése [6—7]. Ma azonban tudomásul kell venni, hogy az egykor oly nagy jelentőségű kisparaszti homokmegkötés történelmi hivatását befejezte. A kevésbé tervszerű telepítések, az új közigazgatási helyzet, a kereslet értékformáló hatása egyre jobban érvényesül, ezért a követelmények realizálásától nem lehet kitérni. A korszerűsítéssel párhuzamos területcsökkenés feltétlenül szükséges még akkor is, ha ezzel a közelmúlttal szemben ellentmondások mutatkoznak.

A felszabadulást követő első évtizedben a szőlők az átmeneti területi csökkenés mellett főleg a művelésben maradtak el. A mezőgazdaság szocialista átszervezése után azonban gyors intézkedések történtek a helyreállítás és a nagyüzemi telepek beállítása érdekében. Mindkét megye területén nagyarányú újratelepítés vette kezdetét. Fő időszaka a II. ötéves terv idejében volt, amikor Bács-Kiskunban kb. 35000 kh szőlőt és 20000 kh gyümölcsöst telepítettek. Csongrád megyében is rendkívül gyors ütemben 5300 kh szőlőt és azonos kiterjedésű gyümölcsöst létesítettek.

A rendkívül feszített ütem azonban a káros következmények egész sorát vonta maga után. Mivel nem végezték el a szükséges talajvizsgálatokat, olyan helyre is kerültek ültetvények, ahol magas a talajvízszint, nem felel meg a talaj minősége, hiányzik a megfelelő tereprendezés.

A gyors ütemben végrehajtott telepítések folyamán nem fordítottak kellő gondot a megfelelő szaporító anyag kiválasztására sem. Ezért az új ültetvényekkel nem javultak a kedvezőtlen fajtaarányok [8].

Az új telepítések folyamán hiányzott a szükséges alaptrágyázás és ma sem nyert megoldást a folyamatos trágyaellátás. Csongrád megyében az évente szerves-trágyázott terület nem haladja meg az 1000 kh-t, — ami az összterületnek alig 6%-a. Kevés a műtrágyafelhasználás is. A nagyüzemi szőlőtelepek kb. 50%-án alkalmazott zöldtrágyázás még a műtrágyák alkalmazásával sem biztosítja a nagyobb terméskedvelő rendszerek elérését. Valamivel kedvezőbb a helyzet Bács-Kiskunban, ahol nagyarányú tözeg feltárásokkal javítható a szervesanyag ellátás.

A járulékos beruházások is csak részben nyertek megoldást. A gépesítettség foka sokat javult, de még nem kielégítő. Különösen az erő- és munkagépek határfoka alacsony. Ezért a permetezési idő az optimális 2—3 nap helyett eléri az egy hetet, ami a védekezés eredményességét nagyon lerontja.

A III. ötéves terv időszakában lényegesen csökkent a telepítések üteme. A tervszerűsége pedig nagy gondot fordítottak. Erre az időszakra egyben jellemző, hogy jóval nagyobb arányokat ért el a kiöregedett szőlők kivágása. Míg Csongrád megyében 1961—65 között évente 200—300 kh került kitermelésre, addig 1968—69-ben 600—800 kh volt az évi kivágás üteme. Ennek ellenére a teljes állomány korösszetétele még ma is nagyon kedvezőtlen. (Csongrád megyében a 25 évesnél öregebb 46%, a 13—25 éves 24%, a 6—12 éves 28%, míg az ennél fiatalabb ültetvény csak 2%.

A gyümölcsösök fejlődése egyenletesebb volt. A kedvező értékesítési lehetőségek a parasztgazdaságokat is új telepítésekre ösztönözték. A szövetkezeti gazdaságok nagymértékű állami támogatásával pedig megteremtődtek a korszerű nagyüzemi termelés alapjai. A II. ötéves terv időszakában a telepítések ezen a téren is meghalad-

ták a tervezett kiterjedést és a fajtaösszetétel sem megfelelően alakult. Pl. Csongrád megyében az előirányoztnál kétszer annyi almát és őszibarackot telepítettek. Az exportképes őszibarackfajták aránya elmaradt a kisméretű, fagyra érzékenyektől. Még a nagyüzemi telepítéseknél sem valószínűsíthető, hogy maradéktalanul a széles sors-távolságú és alacsony törzsű, valamint törpe gyümölcsösök — kivétel az őszibarack — létesítését.

Mivel mindkét ágazat jelentős része a kisüzemi termelési viszonyokhoz alkalmazkodó, a piaci viszonyok igényeinek nem megfelelő előregedett kevéssé jövedelmező ültetvényekből tevődik össze, ezért olyan rekonstrukció szükséges, mely a területcsökkentéssel egyben minőségi változást is jelent.

Az új gazdasági mechanizmusban egyre jobban érvényesül az ágazatokra kiható belső és külső közgazdasági környezet. A piaci értékítéletnek megfelelően az árak további csökkenése várható. Ugyanakkor a termelés további fenntartása csak pótlólagos beruházásokkal oldható meg, ami tovább rontja az ágazatok jövedelmezőségét.

A további megoldandó feladatok a megváltozott munkaerőviszonyokkal kapcsolatosak. A kisüzemi ültetvények ugyanis teljesen, az új telepítések egy része is nagyszámú helybenlakó munkaerőre támaszkodik. Azonban a közgazdasági helyzet gyors változása, — ami egyrészt az ipartelepítéssel, a szénhidrogén feltárással kapcsolatban jelentős elvándorlást eredményez, másrészt a mezőgazdasági lakosság nagyarányú előregedése, — új feltételeket szab az élőmunka felhasználásában. Ennél fogva megállapítható, hogy a közgazdasági tényezők hatására az ágazatok jövedelmezőségén csak úgy lehet javítani, ha a szerkezet átalakításával, a jelenleginél kisebb területen a munkaerő és anyagi eszközök koncentráltabb felhasználásával minőségileg jobb, a piacon keresettebb ártermelést végeznek.

Bács-Kiskunban mintegy 80 ezer kh hagyományos sorközű, nagyobb részben kétszintes ültetvénynek közel fele igen gyenge termést ad. Ennek a közeli években a termelésből való kiesésével lehet számolni, ami egyben kb. 15 ezer kh zárt gyümölcsösnek megfelelő gyümölcsfa kiesését is jelenti. Pótlása hatalmas rekonstrukciós feladatok elvégzését kívánja az ültetvényterületek egyidejű csökkentése és a hatékonyság növelése mellett.

Mivel a kitelepítés a legrosszabb minőségű területeket érinti a megmaradó helyeken nagyobb lehetőség nyílik a tápanyagellátás javítására a termelési munkák szervezettebb kivitelére, ami hozzájárulhat a terméseredmények emelkedéséhez.

Az erősen fertőzött és kiöregedett gyümölcsösök felszámolása mellett az új telepítésekben *főként a nyári csonthéjasok és őszibarack ültetvények létesítése válik szükségessé.* A területi növelés csak cseresznyéből, meggyből, kajszibarackból és bogyósokból indokolt, míg az őszibarack újraültetésének a kitelepítéssel kell egyensúlyt tartania. Számításba vétendő, hogy az almatermesztés további növelése nem szükséges, mert a jelenlegi területről is egyre nagyobb termés kerül le, és mennyisége 10 év múlva megnégyszereződik.

Ahhoz, hogy a szőlő- és gyümölcsstermesztés önköltsége csökkenjen, a versenyképességet világszintű színvonalon állja, feltétlenül szükséges az optimális méretek kialakítása olyan gazdálkodási egységekben, ahol a szőlő- és gyümölcsstermesztés az egész termelési értéknek kb. 20—25%-át adja.

A rekonstrukciónál nemcsak a szőlő és gyümölcs homokhasznosító szerepét kell elérni, hanem azt is, hogy az ágazat jövedelmező legyen. Ennek érdekében különös gond fordítandó a telepítés helyének megválasztására. Kerülni kell a legrosszabb homokterületeket, a tereprendezés költségnövelő és idővesztéses hatását. A tele-

pítési rendszerben a szőlőnél a kevés egyed nagy termőfelület, míg a gyümölcsösök-nél a sok, aránylag kisfelületű egyed elve érvényesüljön.

A *zöldségtermesztés* jelentősége napjainkban folyamatosan növekszik [9—10]. Bár a vetésterület Csongrád megyében némileg csökkent. Békésben jelentékenyen, Bács-Kiskunban mérsékelten emelkedett, a jövőben az egész területen főleg a minőségi változások végrehajtása válik szükségessé. Az öntözött terület kiszélesítése-a fokozott műtrágyafelhasználás mellett különös szerephez jut a primőr zöldség-termesztés, ahol a hagyományos biofűtés csökkentése mellett a földgáz és termál-fűtés kerül előtérbe. Ugyanakkor számítani kell arra is, hogy a jövedelmezőségi problémák fokozott érvényesülése mellett csökkenni fog pl. a hagymatermesztés, viszont a jobban gépesíthető zöldségfélék területi növekedése várható.

Az egész Dél-Alföld vonatkozásában, de különösen Bács-Kiskunban, mérsékeltebben Csongrád és Békés megyében a *takarmánytermő területek* összetétele nem megfelelő. Alacsony az értékeesebb, magasabb fehérjetartalmú takarmánynövények aránya, csekély az átlaghozamok szintje. Legnagyobb termélnövekedés a kukorica-termesztésben — a kétszeres keresztezésű hibridek elterjesztésével, a tápanyag-igény fokozottabb kielégítésével és némi területnövekedéssel érhető el. A hagyományos őszi árpával szemben nagyobb szerepet tölt be a magasabb átlagtermést, jobb betakarítási lehetőséget nyújtó takarmánybúza-termesztés. A legnagyobb fehérjeforrást jelentő évelő pillangós növények terméseredményeinek javításában főként az öntözés kiterjesztése, a betakarítási veszteségek csökkentése, a növényvédelmi munkák hatékonyabb elvégzése vezethet jobb eredményre. Ezzel kapcsolatos a legelőterületek hozamnövelési feladatainak megvalósítása.

Az *állati termékek* iránt fokozódó belföldi igények, az exportszükséglet a fejlesztést egyaránt indokolják [11—12]. Jellemző, hogy az állatállomány fejlődésében bekövetkezett szektorális változás továbbra is fennáll. A szövetkezeti szarvasmarha és sertésállomány határozottan növekszik, de a háztáji tenyészetekben visszafejlődés van, ami a szarvasmarha-állomány vonatkozásban ma még abszolút mértékű csökkenést is jelent. Ez esetben a nagyobb szakosított telepek kiépítése mutatkozik a legelőnyösebbnek, ahol a szükséges járulékos beruházások megvalósításával a jelenlegi-nél jobb üzemszervezési módszerek alkalmazásával a gazdaságosság lényegesen javítható és ez az állomány abszolút növekedésére is előnyösen hat. A sertésállomány további apadása csak a törzsállomány növelésével érhető el. Éppen ezért az állomány fejlesztését, a termelékenység emelését célzó korszerűen szakosított szarvasmarha-és sertés-tenyésztő, illetőleg hízlaló telepek létesítése meggyeszerzte gyors ütemben folyik.

A juhállomány növelésére elsősorban a koncentrált juhászati telepek kialakításával nyílik lehetőség. A legelővé visszaminősített homokterületek, a szikes legelők a tenyésztés kibővítését a meglévő állományok fejlesztését csak részben segítik elő.

A baromfitemyésztés bővítése elsősorban a homokterületek kisgazdaságaiban várható, ahol az intenzívebb fajták elterjesztése és termelékenység javítása szükséges.

A mezőgazdaság fejlesztésének legfőbb célkitűzései a IV. ötéves terv folyamán

A Dél-Alföld speciális adottságainak figyelembevételével a mezőgazdasági termelés az országos átlagfejlődést 15—20%-kal múlja felül. Az érvényesülés területenként és áganként is eltérő lesz. *A legfőbb tendenciáknak azonban a gabona-, és zöldségtermesztésben, szarvasmarhatenyésztésben, valamint a fokozódó mezőgazdasági élelmiszeriparban kell jelentkeznie.*

Mivel a mezőgazdaságban dolgozók száma 1975-ig mintegy 35%-kal csökken, a termelés fejlesztése csak úgy oldható meg, ha közben jelentősen emelkedik az élőmunka termelékenysége. Ennek a szocialista nagyüzemi szektorban legalább 50%-ot kell elérnie. Ehhez pedig a nagy élőmunkát igénylő ágazatok — mint a szőlő- és gyümölcsstermesztés, zöldségtermesztés, szarvasmarhatenyésztés — munkafolyamatainak jelentős részbeni gépesítése szükséges. Ugyanakkor a fajlagos hozamok növelését a korszerű tápanyaggazdálkodással, öntözéssel, illetőleg takarmányozással lehet biztosítani.

A fenti feladatok megvalósítását szolgálják a nagyobb ütemben végrehajtandó vízrendezések, talajjavítások, és öntözések, korszerűbb géprendszerek beállítása, valamint a fejlett munkaszervezési eljárások szélesebb körű bevezetése.

Már a III. ötéves terv folyamán szoros kooperáció alakult ki a termelőszövetkezeti üzemek és a háztáji gazdaságok között. A munkaerőellátottságban várható fejlődés arra ösztönöz, hogy a kapcsolatot tovább kell fejleszteni és a jelenleginél szervezettebb egység kialakítására kell törekedni.

Fokozottabb szerepet kell, hogy betöltsön a komplex energiagazdálkodáson alapuló tevékenység. A hévíz, a földgáz, kőolaj takarékos felhasználása a zöldség-hajtásban, a szárításban, az állattenyésztésben és a feldolgozás ágaiban egyaránt érvényesüljön.

A munka termelékenységének, a beruházás hatékonyságának növelése megkívánja, hogy minden területet adottságának megfelelően a legnagyobb eredményt biztosító formában hasznosítsanak. Ez pedig szükségessé teszi a kialakult gazdálkodási rendszerek részleges módosítását, mint a gyenge homok- és szikes talajok legelőkké való visszaminősítését, erdősítését.

A IV. ötéves terv folyamán megvalósul az a korábban már megindult folyamat, amely az egységes élelmiszergazdálkodáshoz vezet. A termelés, feldolgozás és értékesítés kapcsolata terén eddig is jelentős előrehaladás történt, de ez még közel sem meríti ki a lehetőségeket. Ezért a jelenleginél szorosabb kapcsolat kiépítése szükséges a mezőgazdasági termelő üzemek, az élelmiszeripari vállalatok, valamint a mezőgazdasági és élelmiszeripari terméket felvásárló, illetve forgalmazó vállalatok között.

A tervidőszak általános fejlesztési célkitűzéseinek megvalósítása, a városiasodás, az iparfejlesztés, egyben szükségessé teszik, hogy a mezőgazdasági dolgozók élet-színvonala az ipari munkások növekedésével párhuzamosan haladjon. Ehhez azonban szükséges, hogy a mezőgazdasági dolgozók élet- és munkakörülményei minél gyorsabban változzanak és közelítsék meg az iparban dolgozók munkakörülményeit.

Energiaellátás és iparfejlesztés

A Dél-Alföld ipari fejlődését hosszú időn keresztül hátráltatta az energiahordozók csaknem teljes hiánya. A kőolaj- és földgáz feltárás azonban az ipari fejlődés tágabb lehetőségeit nyitotta meg. Annak ellenére, hogy a kőolaj a területen kívül fekvő finomítókbá jut, közvetett ipartelepítő hatása mégis rendkívül erős. A földgáz helybeli hasznosítása pedig máris nagy lehetőségeket nyitott. Mindhárom megyében való előfordulása, egységes rendszerbe kapcsolása az ipartelepítő hatást fokozza.

A Dél-Alföld kőolaj és földgáz termelése az utóbbi két évtizedben vált országos jelentőségűvé. A történeti kutatások ugyan messze múltra vezetnek, de az országosan kiemelkedő eredmények alig néhány évesek.

A tervgazdálkodás folyamán először a Battonya—Tótkomlós—Pusztaföldvár

térségében érték el számottevő eredményt, amely lehetővé tette a helyi energia felhasználását az iparban, mezőgazdaságban és háztartásban egyaránt.

A Kőolajipari Tröszt 1958—1961 között végzett kutatásai folyamán különösen a Tisza—Maros találkozásának körzetében mutatkozott szénhidrogént sejtető erős lokális anomália. Az 1965. januárjában megkezdett fúrások után a felső pannon rétegekre települt kutak 16 tároló rétegeket érintve kedvező felszínrehozatalt biztosítottak.

A feltárások fokozott ütemben való megvalósítása a termelés nagyarányú felendüléséhez vezetett. Eredményeként 1970-ben 1 millió tonna kőolajat, 1 milliárd m³ földgázt nyernek. A dinamikus fejlődés mellett feltétlenül indokolt annak megemlítése is, hogy a termelés gazdaságos, a kőolaj a világpiaci ár kétharmadáért nyerhető és ugyanakkor nagyon előnyös tulajdonságai — paraffin jellegű, 70—80%-ban benzint tartalmaz, (a nagylengyeli csak 4%-ban) — vannak.

A kőolaj és földgázmezők további feltárása a termelés kibővítése újabb nagyarányú beruházásokat igényel. A feladatok nagyságára jellemző, hogy a munkák megvalósításában 20 országos jelentőségű tervező-, 14 kivitelező-, 20 szállító- és szerelő-, valamint 5 külkereskedelmi vállalat vesz részt.

A fentiekből világosan kitűnik, hogy a beruházási program megvalósítása a megyén, és Dél-Magyarországon kívül, a népgazdaság nagy területét érinti.

Az 1967-től 1976 végéig történő beruházások összege meghaladja a 6 milliárd forintot (6136 millió Ft). Ebben a termelő kapacitás bővítése mellett olyan létesítmények megvalósítása is szerepel, mint a Szeged—Százhalombatta kőolajvezeték, (1971. december 31.), az Algyő—Kecskemét—Budapest földgázvezeték (1972. december 31.) megépítése, propán-bután palacktöltő állomás (1972. dec. 31.) létesítése, az algyői vasútállomás bővítése (1973. márc. 31.), PB. tartálykocsik beszerzése (50 db), 960 lakás, 350 fős munkás szálló, a kőolaj- és földgáztermelő kiszolgáló üzemek, ÁFOR telep és utak építése.

A kőolajtermelés mennyisége a beruházási program megvalósítása után sem változik, de a földgáztermelés már 1974-ben 2 milliárd m³-re emelkedése mellett különösen fontos szerepet töltenek be a melléktermékek. Az évi 214 ezer tonna gazolin az országos termelés fele, a 124 ezer tonna PB keverék, 44%-a. A 40 ezer tonna izobután és a 36 ezer tonna izopentán a vegyipar fontos nyersanyagai.

A teljes termelés népgazdasági jelentőségét, gazdaságosságát mi sem mutatja jobban, mint az, hogy a társadalmi tiszta jövedelem az 1969—1986. évek között összesen 20,1 milliárd forint lesz. Ennek megfelelően az évi 1,16 milliárd átlagos tiszta jövedelem mellett a beruházás 5,4 év alatt térül meg.

A fokozott ipartelepítés szükségessége mindhárom megyében egyaránt fennáll, de a végrehajtásban még nagy területi különbségek vannak. Részben ezek tükröződtek a korábban említett népesedési, települési viszonyokban, az elvándorlási tendenciákban.

A népgazdasági tervezés arra törekszik, hogy területenként olyan iparágak kerüljenek megvalósításra, illetőleg fejlesztésre, melyek számára a legkedvezőbb feltételek vannak.

A fentieknek megfelelően Bács-Kiskun megye gazdasági fejlődésének fő célkitűzése magában foglalja a teljes élelmiszergazdálkodást: a mezőgazdasági termelést, élelmiszer-gyártást, feldolgozást, raktározást, mezőgazdasági és élelmiszeripari szolgáltatást és a kutató munkát is [1].

A mezőgazdasági lakosság helybentartására, kettős- és idényfoglalkozásúvá tétele érdekében 1975-ig kb. 24—25 ezer ipari munkahelyet kíván létesíteni olyan munkaigényes iparágakban, ahol nagymértékben lehet női munkaerőt is foglalkoz-

tatni. Ebben a vonatkozásban a meglévő adottságok figyelembevételéből kell kiindulni. A megye magas színvonalú élelmiszeripara mellett a fémipar, műszergyártás, textil- és vegyipar vonatkozásában ért el jelentős eredményeket. Az új létesítmények a korábbi tevékenységhez kapcsolódva a vegyipar, járműipar, villamosgépipar, irodagépgyártás és nyomdaipar fokozottabb fejlesztését teszik lehetővé. A nagyarányú nyárfa telepítéssel összhangban állna egy cellulóz- és papírgyár létesítése Kalocsa körzetében. Az építőipari termelés kapacitás hiányának csökkentését célozza a Baján és Kecskeméten létesítendő évi 800—1000 lakás építését biztosító házigyár [13].

Az ipari létesítményeket tekintve Csongrád megye is a múltban egyoldalú volt. A vezető szerepet betöltő élelmiszer- és textilipar mellett a nehézipart csak néhány öntöde, fémipari üzem és az építőanyaggyártás képviselte.

Az 1957 után érvényesülő tervgazdálkodás azonban fokozott gondot fordított a megye városainak ipartelepekkel való ellátására. Kiemelkedő szerephez jutott a hatvanas évektől kezdve Szeged, ahol a hagyományos iparágak nagyarányú fejlesztése mellett az új ipartelepek egész sora létesült. Fontos szerephez jutott a vas- és fémipar. Vasöntöde, szerszámgyártás, finommechanikai üzem, általános gép-, kábelgyártás jelzik a szerkezeti változást. A nagy fejlődés előtt álló gumigyár, épület-elemgyár a további bővülésről tanúskodnak.

A kőolaj- és földgáztermelés beruházásai igen erős hatást gyakorolnak az építőiparra.

A megye iparosítása azonban koránt sem mondható egyenletesnek. Hódmezővásárhelyen a hagyományos élelmiszer- és textilipar mellett fontos szerephez jutott a mérleggyár létesítésével a finommechanika, a mezőgazdasági gépgyártás, országos viszonylatban számottevővé vált a korszerűsített kerámiagyár, a vegyipart képviselő furfurolo gyár, de a végregajtott beruházások mégsem elégítették ki a munkaalkalom igényeket, ami a város lakosság létszámának stagnálásához vezetett.

Makó ipari fejlesztése sokat késett és csak az 1966-ban végrehajtott nagyobb arányú beruházások oldották meg a szabad munkaerő lekötését, de a népességcsökkenés még 1969-ben is fennállt. A hagymaszárító és egyéb tartósító iparágak, a mezőgazdasági gépgyártás és néhány kisipari termelőszövetkezet tevékenysége a további igényeket nem elégíti ki, ezért nagyobb ipari beruházásokra volna szükség.

A hosszú időn keresztül tipikus mezőgazdasági jellegű Csongrád, az újabb időben indult el az ipari fejlődés útján. A Tisza Bútorgyár, néhány vasipari üzem azonban még nem jelenthet alapvető változást.

Lényegesen más ütemet ért el Szentes fejlődése. A korábban elsősorban adminisztratív közigazgatási központ lakossága viszonylag keveset csökkent. Az élelmiszeripar rekonstrukciója és nagyarányú bővítése, a Táptakarmánygyár létesítése, a Szegedi Ruhagyár kihelyezett részlege, majd a decentralizáció folytán a városba került elektromos ipari alkatrészeket gyártó Kontakta művek jelentős munkaalkalmat teremtettek.

A IV. ötéves terv megyei sajátosságaira jellemző, hogy a beruházási összegek főként korszerűsítésre, kisebb arányú bővítésekre és csak néhány esetben egészen új üzemek létesítésére vonatkoznak.

Az építőanyagipar legnagyobb beruházását a Szentesen épülő új téglagyár jelenti. A vas- és fémipar területén a hódmezővásárhelyi mezőgazdasági gépgyár főleg a betakarító jellegű gépek gyártási profilját növeli, a mérleggyár a korszerűbb technológiai eljárások bevezetésére tér át, míg a szegedi kábelművek nagyarányú rekonstrukcióját végzik el.

A vegyipar legnagyobb beruházását a szegedi EMERGÉ Gumigyár kapja elsősorban kapacitás bővítésre és új gyártmányok bevezetésére.

A textilipar területén a Szegeden működő Kenderfonó és Szövőipari Vállalat központi gyáregységének rekonstrukciója, a Szegedi Ruhagyár fejlesztése a Hódmezővásárhelyen működő Divatkötöttáru gyár kapacitás bővítése és új eljárások bevezetése igénylik a legnagyobb beruházást.

A faipar területén a Szegedi Falemezgyár, az Alföldi Bútorgyár és a Csongrádon működő Tisza Bútorgyár érik el a legnagyobb fejlődést.

Az élelmiszeriparban nagyon jelentős a szegedi Konzervgyár, valamint a Szalámi-gyár kapacitás bővítése.

Az új létesítmények közül kiemelkedő lesz az évi 1 millió hl kapacitású Szentesi Sörgyár, ahol a legmodernebb gyártási elvek bevezetése mellett is közel 500 fő részére nyílik munkaalkalom.

Békés megye ipari fejlődését a hagyományos iparágak további kibontakoztatása mellett, a földgázfeltárás az Alföldre eddig nem jellemző nehézipari ágak felé irányította.

Természetesen továbbra is megmaradt az élelmiszeripar vezető szerepe, amely Békéscsabán, Gyulán és Orosházán, Mezőhegyesen, Sarkadon képviselt a legnagyobb egységekkel. A korábban is fontos szerepet betöltő textilipar elsősorban Békéscsabán és Békésen ért el nagyobb eredményt. Kiemelkedő szerephez jutott a szőnyegszövés, mely a hagyományos Békésszentandrás mellett a megye több községében és Békéscsabán is elterjedt.

Gyulán a bútorigipar, Békésen a kosárfonó vált országos jelentőségűvé. Termékeik az exportban is egyre nagyobb szerepet töltenek be.

A hagyományos építőanyagipar továbbfejlődése nagyban hozzájárult az ipari beruházások megvalósításához.

A helyi földgázenergia volt az egyik alapja az Orosházi Üveggyár telepítésének. Szükségességét a konzervipar nagyarányú fejlődése indokolta, munkaerőigényével pedig a körzetben felszabaduló mezőgazdasági dolgozók helyben való lekötését segítette elő. A helyi energia, a szabad munkaerő és az üveg iránti igény adott alapot táblaüveggyártás megvalósítására, egyben igazolva a korábbi telepítés helyességét.

Összefoglalásként említem meg, hogy az új tervidőszak a Dél-Alföldön további érdekes profilváltozást eredményez. Bács-Kiskunban és Békés megyében továbbra is a könnyű- és élelmiszeripar tölt be vezető szerepet, de Csongrád megyében már 1974-ben a termelés arányait tekintve a nehéziparé lesz a vezető szerep (60%), ami kétségtelenül érdekes és új. Csak a munkaerő foglalkoztatottsága vonatkozásában — a termékek munkaigényessége következtében — marad továbbra is a könnyű- és élelmiszeripar az első helyen.

A Dél-Alföld magában foglalja majd az élelmiszergazdálkodás teljes vertikumát a mezőgazdasági termelésben, ipari feldolgozáson át a kutató munkáig, a kőolaj- és földgáztermeléstől a vas- és fémiparon át a legfejlettebb vegyiparig.

IRODALOM

- [1] KSH Bács-Kiskun, Csongrád és Békés megyék statisztikai évkönyvei, 1959—1968.
- [2] Bács-Kiskun megyei Tanács VB Tervosztálya: Bács-Kiskun megye 1960—69. évi gazdasági tevékenységének értékelése. Kecskemét, 1970, kézirat.
- [3] Békés megyei Tanács VB tanácsülési anyaga: A településhálózat fejlesztésének helyzete és feladatai. Békéscsaba 1969, kézirat.
- [4] FAZEKAS L.: Csongrád megye mezőgazdasága a fejlődés új szakaszában Szeged, 1970, kézirat.
- [5] FAZEKAS L.: A területi (Csongrád megyei) élelmiszergazdaság fejlesztése a IV. ötéves tervben. Szeged, 1969, kézirat.
- [6] MOHOLI K.: A Duna—Tisza köze déli része felszíni és talajvíz viszonyai a gyümölcsstermesztésre való felhasználhatóság szempontjából. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. 1963, 207—215.
- [7] MOHOLI K.: A szőlő- és gyümölcsstermesztés fejlesztésének gazdaságföldrajzi feltételei a Duna—Tisza köze déli részén. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. 1964, 195—216.
- [8] FAZEKAS L.: Szőlő- és gyümölcsstermesztés korszerűsítésének feladatai. Szeged, 1969, kézirat.
- [9] MOHOLI K.: Gazdaságföldrajzi feltételek a zöldségtermesztő tájkörzetek kialakításához a Duna—Tisza köze déli részén. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. 1965, 129—143.
- [10] MOHOLI K.: Gazdaságföldrajzi jellegzetességek Csongrád megye zöldségtermesztésében. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. 1969, 159—177.
- [11] MOHOLI K.: Az állattenyésztés eredményessége és az árutermelés gazdaságföldrajzi vonatkozásai Csongrád megyében a II. ötéves terv időszakában. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. 1968, 93—121.
- [12] MOHOLI K.: Az élelmiszer-termelés és élelmiszer kereskedelem kapcsolata. Csongrád megyében. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. 1967, 13—26.
- [13] Bács-Kiskun megye helyzete a III. ötéves terv időszakában. Jelentés a Gazdasági Bizottságnak, Kecskemét, 1969.

ОСОБЕННОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЮЖНОГО АЛЬФЭЛЬДА В НАШИ ДНИ

К. Мохоли

Южный Альфельд, составляющий 19,6% территории страны, и 14,4% её жителей, до последнего времени являлся такой типичной сельскохозяйственной территорией, где ещё и во время II. пятилетки более 50% рабочих рук было занято в сельском хозяйстве. Общая занятость пищевой и текстильной промышленности, играющей важную роль, даже вместе с другими отраслями промышленности не достигла и 20%.

Однако с быстрым развитием нашего народного хозяйства изменяется экономическая структура всей территории и мы свидетели тому большому преобразованию, которое сделает и Южный Альфельд местом многостороннего хозяйствования.

Между 1949—1960 гг. уровень промышленного развития Южного Альфельда не достигал среднего страны. Вследствие этого численность городского населения почти не росла, а иногда снижалась, и из деревень началось значительное переселение.

Развитие промышленности с 1960-х годов благополучно влияет на развитие городов. Однако, при общем развитии сети поселений нужно принимать во внимание положение сельского хозяйства, находящееся сегодня ещё в сильном движении. Доля занятости в сельском хозяйстве, которая сегодня в области Бач-Кишкун составляет 47,9%, в области Чонград 39,5%, в области Бекеш 51,1%, постепенно снижается, но из освобождающихся рабочих сил только часть может устроиться в промышленности, значительная же доля попадает в разные сферы обслуживания и является причиной структурных изменений главным образом в средних городах.

В сельскохозяйственном производстве области факторы экономического регулирования постепенно вступают в действие. В соответствии с этим в разных областях сельского хозяйства осуществляются структурные изменения, различающиеся по территориям. Самого большого развития должны достигать в выращивании зерновых культур и овощей, в разводе крупного рогатого скота и в сельскохозяйственной пищевой промышленности.

Снижение количества занятых в сельском хозяйстве и развитие производства только так возможно решить, если в то же время значительно повышается производительность живого труда, для чего требуется значительная частичная механизация трудовых процессов. Возрастание удельного урожая можно обеспечить современной экономией питательных веществ, орошением и кормлением.

Нужно установить более тесные связи между сельскохозяйственными производственными предприятиями и предприятиями, закупающими или выпускающими продукты пищевой промышленности.

К общему развитию необходимо, чтобы бытовые и трудовые условия занятых в сельском хозяйстве как можно скорее изменились и приближались к трудовым условиям в промышленности.

Открытие нефти и природного газа в области открыло более широкие возможности для развития промышленности. Особенно велико их косвенное влияние на создание промпунктов.

Планирование народного хозяйства стремится к тому, чтобы на разных территориях осуществлялись и развивались такие отрасли промышленности, для которых там имеются наиболее выгодные условия. В соответствии с этим, главная цель экономического развития области Бач-Кишкун включает в себе полный комплекс пищевого хозяйства: сельскохозяйственное производство, производство пищевых продуктов, обработку, хранение, обслуживание сельскохозяйственной и пищевой промышленности и исследовательскую работу. Помимо пищевой промышленности высокого уровня, достигли значительных результатов металлообрабатывающая промышленность, приборостроение, текстильная и химическая промышленность. Новые стройки, присоединяясь к уже существующим, сделают возможным более усиленное развитие химической промышленности, транспортного машиностроения, электропромышленности, производства канцелярских машинок и полиграфической промышленности.

Помимо пищевой и текстильной промышленности, ведущих главную роль в Чонградской области, тяжёлую промышленность представляло только несколько заводов. С 60-х годов помимо развития традиционных промышленных отраслей получили значительную роль железодельная промышленность и металлообрабатывающая промышленность. О структурных изменениях говорят чугунолитейный завод, станкостроение, общее производство станков и кабелей. Резиновый завод и завод панелей свидетельствуют о дальнейшем развитии.

Промышленное развитие области Бекеш, помимо дальнейшего раскрытия традиционных отраслей промышленности, открытие газа направило к отраслям тяжёлой промышленности, до сих пор не характерным для Альфёльда. Как самый характерный объект этого можно упомянуть Стекольный завод в г. Орощаза.

Новый плановый этап на Южном Альфёльде принесёт интересное изменение профиля. В областях Бач-Кишкун и Бекеш и в дальнейшем получит руководящую роль лёгкая и пищевая промышленность, а в Чонградской области уже в 1974 году руководящую роль получит тяжёлая промышленность (60%). Южный Альфёльд включит в себе полный вертикам пищевого хозяйствования от сельскохозяйственного производства, через промышленную обработку до исследовательской работы, от производства нефти и газа через железной и металлопромышленность до самой передовой химической промышленности.

ÜBER DIE EIGENTÜMLICHKEITEN DER ÖKONOMISCHEN ENTWICKLUNG DER SÜDLICHEN UNGARISCHEN TIEFEBENE (DÉL-ALFÖLD) IN UNSEREN TAGEN

Von

K. Moholi

Das 19,6% des gesamten Gebietes Ungarns und 14,4% der Gesamtbevölkerung des Landes ausmachende Dél-Alföld war bis in die jüngste Zeit ein entschieden landwirtschaftliches Gebiet, in dem auch während der II. Fünfjahresplan-Periode noch über 50% der Verdienener in der Landwirtschaft tätig waren; während die Zahl der Gesamtbeschäftigten in der eine wichtige Rolle einnehmenden Lebensmittel- und Textilindustrie nicht einmal 20% erreichte.

Mit der rapiden Entwicklung unserer Volkswirtschaft aber hat sich die ökonomische Struktur des ganzen Gebietes geändert und wir sind Zeugen jener grossen Wandlung, die auch das Dél-Alföld zum Schauplatz einer vielseitigen Wirtschaft macht.

Während der Zeit von 1949—1960. blieb das Niveau der industriellen Entwicklung des Dél-Alföld unter dem Landesdurchschnitt. Als Folge davon hat die Bewohnerzahl der Städte sich kaum erhöht, sondern stellenweise verringert und auch aus den Gemeinden hat eine beträchtliche Abwanderung stattgefunden.

Die in den 60-er Jahren einsetzende industrielle Entwicklung hat auf die Gestaltung der Städte einen günstigen Einfluss gehabt. Beim allgemeinen Ausbau des Siedlungsnetzes muss aber der

heute noch stark in Bewegung begriffenen Situation der Landwirtschaft Rechnung getragen werden. Das Verhältnis der in der Landwirtschaft Tätigen, welches heute im Komitat Bács-Kiskun 47,9%, im Komitat Csongrád 39,5% und im Komitat Békés 51,1% beträgt, ist in allmählichem Abnehmen begriffen, doch findet nur ein Teil der freiwerdenden Arbeitskräfte ein Unterkommen in der Industrie; ein beträchtlicher Prozentsatz kommt in die verschiedenen Belieferungszweige und ruft hauptsächlich in den grösseren Städten strukturelle Änderungen hervor.

In der landwirtschaftlichen Produktion des Komitats kommen die nationalökonomischen regulierenden Faktoren in gesteigertem Masse zur Geltung. Demgemäss gelangen in den verschiedenen Zweigen der Landwirtschaft auf den einzel-Gebieten abweichende strukturelle Änderungen zur Verwirklichung. Die bedeutendste Entwicklung muss im Getreide- und Gemüseanbau, in der Rinderzucht und in der landwirtschaftlichen Lebensmittelindustrie erreicht werden.

Die Verringerung der Zahl der in der Landwirtschaft Tätigen und die Hebung der Produktion sind nur zu lösen, wenn inzwischen die Produktivität der Lebendarbeit steigt, was eine umfangreiche, teilweise Mechanisierung der Arbeitsprozesse erforderlich macht. Die Erhöhung der spezifischen Erträge kann mit der zeitgemässen Nahrungsmittelökonomie, Berieselung bzw. Fütterung gesichert werden.

Ausbau engerer Beziehungen als bisher ist nötig zwischen den landwirtschaftlichen Produktionsbetrieben, den Lebensmittelindustrieunternehmen sowie den landwirtschaftlichen und die lebensmittelindustriellen Erzeugnisse aufkaufenden bzw. vertreibenden Unternehmen.

Zur allgemeinen Entwicklung ist es nötig, dass die Lebens- und Arbeitsumstände der landwirtschaftlich Tätigen möglichs bald geändert und denen der in der Industrie Arbeitenden ähnlich gestaltet werden.

Die Erdöl- und Erdgaserschliessung hat weitere Perspektiven der industriellen Entwicklung eröffnet, besonders gross ist ihre mittelbare Industrie-Siedlungswirkung.

Die nationalökonomische Planung ist bemüht, gebietsweise solche Industriezweige zur Verwirklichung bzw. Weiterentwicklung zu bringen, für die die günstigsten Voraussetzungen gegeben sind. Demgemäss umfasst die Hauptzielsetzung der wirtschaftlichen Förderung des Komitates Bács-Kiskun die gesamte Lebensmittelwirtschaft: die landwirtschaftliche Produktion, die Lebensmittelerzeugung, -aufarbeitung und -lagerung sowie die landwirtschaftliche und lebensmittelindustrielle Belieferung und auch die Forschungsarbeiten auf diesem Gebiete. Neben der hochstehenden Lebensmittelindustrie haben auch die Metallindustrie, die Instrumentenindustrie sowie die Textil- und die chemische Industrie bedeutende Erfolge zu verzeichnen. Die Koppelung der Neugründungen mit den früheren Tätigkeiten gestattet eine gesteigerte Entwicklung der chemischen und der Fahrzeug-Industrie, der Elektrizitäts- und Büromaschinenerzeugung und der Druckereindustrie.

Im Komitat Csongrád war neben der die führende Rolle innehabenden Lebensmittel- und Textilindustrie die Schwerindustrie nur durch einige Betriebe vertreten. Von den 60-er Jahren an hat Jahren an hat neben der Entwicklung der herkömmlichen Industriezweige die Eisen- und Metallindustrie eine wichtige Rolle erlangt. Die Eisengiesserei die Werkzeugmaschinenherzeugung, die allgemeine Maschinen- und Kabelfabrikation zeigen die strukturelle Wandlung an. Die Gummifabrik und die Fabrik für Bauelemente sind Zeugen des weiteren Fortschrittes.

Die industrielle Entwicklung im Komitat Békés ist neben der weiteren Entfaltung der traditionellen Industriezweige durch die Erdgaserschliessung den für das Alföld bisher nicht charakteristischen Schwereindustriezweigen zugeführt worden. Als typischste Einheit wäre hier die Glasfabrik in Oroszáza zu erwähnen.

Die neue Plan-Periode zeitigt in der südlichen ungarischen Tiefebene eine interessante Profiländerung. In den Komitaten Bács-Kiskun und Békés wird auch weiterhin die Leicht- und Lebensmittelindustrie die Hauptrolle innehaben, im Komitat Csongrad aber wird bereits 1974 — was die Produktionsverhältnisse anbetrifft die Schwerindustrie (mit 60%) — die leitende Rolle spielen. Das Dél-Alföld wird das totale Vertikum der Lebensmittelwirtschaft von der landwirtschaftlichen Produktion über die industrielle Verarbeitung bis zur Forschungsarbeit, von der Steinöl- und Erdgaserschließung über die Eisen und Metallindustrie bis zur fortschrittlichsten chemischen Industrie umfassen.